

Værnemageren fra Hurup

af Kjeld Hansen

Artiklen fortæller om en driftig og initiativrig entreprenør i Thy, som i lighed med mange andre under den tyske besættelse udvidede sit forretningsområde til at arbejde for tyskerne i stor stil. Det blev han som værnemager straffet for med hele fire års fængsel efter befrielsen, og hele familiens formue blev konfiskeret. Forfatteren har den tese, at den relativt strenge straf skyldtes, at der så hurtigt efter befrielsen blev rejst en sag mod Høje Kristensen, mens andre lignende sager trak i langdrag og i flere tilfælde endte med, at en tiltale blev frafaldet, eller at et tiltalt firma blev frifundet ved domstolene.

(Forfatteren gør opmærksom på, at alle opgivne pengebeløb er omregnet til 2010-kroner ved hjælp af Danmarks Statistiks prisberegner. Nutidsværdien er anført i parentes).

Da regnskabet's time oprandt få uger efter befrielsen i maj 1945, valgte storentreprenøren fra Hurup at tilstå alt. Til gengæld lovede Rigspolitiet at holde fingrene fra de økonomiske midler, han havde afsat til sine to børns uddannelse. Men anklagemyndigheden respekterede ikke politiets løfte.

Værnemageren fra Hurup blev ribbet for alt, før han blev sendt fire år i fængsel og frataget sine borgerlige rettigheder i fem år. Entreprenør Lars Peter Høje Kristensen blev dømt for både værnemageri og økonomisk svindel efter de særlige love, der var givet med tilbagevirkende kraft i sommeren 1945.

Hele vejen gennem den langvarige vare-tægtsarrest samarbejdede han loyalt med anklagemyndigheden, men alligevel tog de alt. Hele formuen blev beslaglagt og senere konfiskeret.

Også den nærmeste familie måtte holde for. Personlige gaver til hustruen Helga blev krævet afleveret, og da det kom til børnene, Jens Kristian og Kirsten, blev deres økonomiske fremtid lagt i ruiner. Statsadvokaten for ekstraordinære sager krævede børnenes beskedne formuer konfiskeret til fordel for statskassen, og retten valgte at følge alle krav.

Dommen på fire års fængsel accepterede Høje Kristensen uden at beklage sig, men han lagde ikke skjul på sin bitterhed over konfiskationen af børnenes penge. Nogle år efter

Lars Peter Høje Kristensen var charmerende, videbegærlig og med et betydeligt kvindetække. Selv efter den hårde medfart under retsopgøret var han parat til at genoptage sin virksomhed efter løsladelsen i 1948. Foto: Privateje.

afsoningen af dommen forsøgte han gentagne gange at få sagen genoptaget, men uden held.

Værnemageren fra Hurup var en ud af de 13.500 danskere, der blev dømt for »utilbørligt økonomisk samarbejde« med den tyske besættelsesmagt gennem de fem onde år. Det foregik i et retsopgør, som en fremtrædende højesteretssagfører allerede dengang kaldte et »juridisk galehus«.

På forsiden af landets aviser

Uheldigvis for Høje Kristensen og hans familie blev hans værnemagersag rejst som en af de allerførste i landet. Sagen fik karakter af en prøvesag i forhold til den ekstraordinære lovgivning, og den blev gennemført med minutiøs akkuratess. Af samme grund var politiets efterforskning yderst detaljeret og meget langvarig.

Der kan tænkes flere forklaringer på, hvorfor netop Hurup-entreprenøren blev anholdt så tidligt i sommeren 1945, men resultatet er ikke til diskussion: han fik en usædvanlig

hård dom. I sammenligning med mange af de mindre entreprenører, der senere blev stillet under de samme anklager, fik Høje Kristensen-sagen særlig opmærksomhed. Og i forhold til de helt store tyskvenlige entreprenør-virksomheder, der aldrig blev dømt, fik værnemageren fra Hurup en meget hård behandling. Høje Kristensen havde ingen venner blandt politikere eller embedsmænd i Udenrigs- og Justitsministeriet, som kunne påpege formildende omstændigheder eller ligefrem gribe ind over for efterforskningen. Entreprenøren fra Hurup blev den lille fisk, man straffede hårdt, mens de store hajer fik lov at svømme videre.

Da Høje Kristensen-sagen blev rejst først på efteråret 1945, gav den genlyd over hele landet. Københavner-avisen Politiken havde historien på forsiden den 28. september med overskriften »Værnemager-Entreprenør tilstaar Bedrageri og Falsk til 1 Mill. Kr.« Overbetjent Panum, der var udsendt til Thy af Rigspolitiet i København for at behandle sagen, udtalte til avisen, at sagen »antagelig bliver en af landets største i sin art«.

To måneder senere var sagen fra Hurup dog forlængst overhalet af langt grovere historier, bl.a. om to entreprenør-brødre der havde bygget flyvepladser ved Kastrup, Ålborg og Grove for tyskerne. I følge Politiken løb deres værnemagersag op i 13 mio. kr., men trods det store beløb var den type historier ikke længere forsidestof. Som en enspaltet nyhed blev den bragt ved siden af »Dagens Navne« inde i avisen.

Med et anstrøg af arrogance betegnede Politiken Høje Kristensen som den typiske »landsbyhåndværker«, der havde slået sig op ved værnemageri. Avisen nævnte dog intet om den række af gode danske virksomheder og offentlige institutioner som f.eks. Det danske Hedeselskab, Statsbanerne og Trafikministeriet, der havde samarbejdet flittigt med

Værnemager-Entreprenør tilstaar Bedrageri og Falsk til 1 Mill. Kr.

Landsbyhaandværker, „der slog sig op“ paa Befæstningsanlæg for 50 Mill. Kroner

Nationalbanken betalte hans private Entrepriser som Værnemagts-Arbejde

Hurup, Torsdag. POLITIKEN PRIVAT

ENTREPRENØR P. Høje-Kristensen, Hurup i Thy, som for nogle Maanedes siden blev anholdt, sigtet for Værnemageri i stor Stil, tilstod sig i et Retssmøde paa Vøstervig Tinghus i Eftermiddag skyldig i Bedrageri og Falsk til et Beløb, der er anslaaet til 1 Mill. Kr.

Overbetjent Panum, København, der er udsendt af Rigspolitiet for at behandle denne Sag, der antagelig bliver en af Landets største i sin Art, fik ved en Gennemgang af Høje-Kristensens Regnskaber samlet saa mange Beviser for, at Entreprenøren havde begaaet Bedrageri, at Høje-Kristensen, stillet over for et vældende Materiale fra sine egne Regnskaber, tilstod sig skyldig.

Bedragerierne er udført paa den Maade, at Høje-Kristensen ved Hjælp af falske Bilag overførte Materielle værdier

Værnemagersagen fra Hurup blev slået stort op på forsiden af Politiken i september 1945.

værnemageren og høstet fordelene ved hans prisbillige entreprise-tilbud.

Men hvem var denne entreprenør fra Hurup, og hvad var det for nogle »utilbørlige forhold«, han stod anklaget for? Og hvorfor fik han så hård en medfart?

Et godt hoved

Lars Peter Høje Kristensen blev født den 18. februar 1900 i Villerslev, otte kilometer nord for Hurup i Thy. Han var den ældste i en børneflokk på seks drenge og tre piger. Faderen var murer. Lars Peter fik en elendig folkeskoleuddannelse, hvor der næppe har været undervisning hver dag, men han fik lært sig både at læse og skrive med en nydelig håndskrift. Der sad et godt hoved på ham, og han beskrives som både intelligent og videbegærlig med trang til at sætte sig ind i alt mellem himmel og jord.

Han blev uddannet som murer af sin far. I 1923 giftede han sig med Helga, som han lige nåede at fejre sølvbryllup med, før de blev skilt 25 år senere. I 1924 fik parret sønnen Jens Kristian, og tre år senere i 1927 kom datteren Kirsten til.

I 1923 nedsatte Lars Peter sig som selvstændig murermester i Hundborg, hvor han boede, indtil familien i 1935 flyttede til Hurup. I denne periode byggede han en del andelsmejerier, hvor han styrede alt murer-, jord- og jernbetonarbejde. Desuden tog han villa-byggeri i entreprise og deltog også i byggeri af skoler og kirker samt havneanlæggene i Skive og Struer.

I 1939 blev Høje Kristensen medlem af Entreprenørforeningen som eneste medlem i Ringkøbing og Thisted Amter. Samme år fik han entreprisen på en viadukt for De danske Statsbaner i Hee, samtidig med at han var i gang med at opføre en stor fem-etagers ejendom »Solgården« i Nørre Sundby. Den stod

næsten færdig, da den tyske besættelse fandt sted den 9. april 1940.

På det tidspunkt beskæftigede Høje Kristensen op til 150 mand ved forskellige entreprenørarbejder, og det var begyndt at gå ham godt. Ifølge hans selvangivelse pr. 1. januar 1940 havde han en skattemæssig formue på 48.000 kr. (1,16 mio. kr. i 2010-værdi). Fem år senere var formuen mangedoblet og arbejdsstyrken vokset til flere tusinde mænd, takket være samarbejdet med tyskerne.

Byggede Hansthalm-fæstningen

Umiddelbart efter den 9. april 1940 begyndte Høje Kristensen at arbejde for værnemagten. Ifølge hans egen forklaring under det retslige opgør kom den første kontakt i stand, da tyskerne beslaglagde en opgang i Nørre Sundby-ejendommen og samtidig inddrog en del af firmaets tømmerlager.

Under forhandlingerne om disse beslaglæggelser blev tyskerne opmærksomme på Høje Kristensens firmabopæl i Hurup, ikke langt fra den nordvestjyske kystlinje. Allerede omkring den 20. april 1940 blev entreprenøren tilsagt til et møde om konkret samarbejde på et hotel i Thisted.

Ifølge forklaringen i retten var Høje Kristensen »klar over, at han ved at overtage et sådant arbejde ville kunne få tildelt tysk benzin, hvilket var af stor betydning, for at han kunne overkomme tilsynet med sine danske arbejdspladser på dette tidspunkt. Han havde også talt med forskellige og overalt fået det indtryk, at han ikke måtte afslå at udføre arbejde for tyskerne«. Han fik tilbudt entreprisen med at opføre en pejlestation i Hansted. Dagen efter begyndte arbejdet, og snart gik det slag i slag.

Over de næste fem år fik Høje Kristensen følgende meget omfangsrige entrepriser fra værnemagten:

Fra Thyborøn til Hanstholm havde Høje Kristensen flere tusinde mand beskæftiget med at bygge barakker, anlægge veje og støbe bunkers for værnemagten i de fem besættelsesår. Foto: Museumscenter Hanstholm.

Hansted:	bunkers og barakker.
Dragsbæk:	bunkers og barakker.
Vorupør:	bunkers og pejlestation.
Hjardemål:	bunkers og barakker.
Skagen:	flytning af barak.
Søndervig:	pejlestation og vejanlæg.
Søndbjerg:	barakker.
Vester Vandet:	murstenshuse.
Agger:	bunkers, barakker og vej langs Agger Tange.
Klitmøller:	bunkers, barakker og jordarbejde.
Stenbjerg:	bunkers og vejarbejde.
Beldringe (Fyn):	anlæg af startbane for flyvemaskiner.
Thyborøn:	bunkers.
Vigsø:	kystsikring.
Kobberø:	befæstningsanlæg.
Hurup:	barakker.

Flere tusinde arbejdsmænd var angiveligt beskæftiget ved disse anlægsarbejder for tyskerne, men samtidig udførte Høje Kristensen også en række opgaver for civile danske virksomheder, institutioner og myndigheder.

Allerede i sommeren 1942 kunne han afslutte et stort dæmnings- og afvandingsarbejde for 110 lokale bønder med jord i

Skalså-dalen. Det var projekteret af Det danske Hedeselskab, men finansieret med totredjedele statstilskud fra Landbrugsministeriet. Projektet omfattede ca. 500 tdr. land.

Året efter færdiggjorde Høje Kristensen Nordjyllands største jordarbejde, hvor der var blevet flyttet 700.000 kubikmeter jord. For Statsbanerne havde firmaet udført entreprisen med et af de vanskeligste dæmningsarbejder efter datidens målestok i form af dobbeltsporet mellem Skørping og Støvring. Den kæmpemæssige jernbanedæmning bestod af 20 meter jord over terræn, men med andre 20 meter sænket ned i den moseagtige undergrund.

For Trafikministeriet deltog han desuden i vejbyggeri i Glostrup, da befrielsen kom i maj 1945.

Ingen havde tilsyneladende problemer med at samarbejde med værnemageren fra Hurup, så længe tyskerne stod i landet. Meget tyder på, at han var en skattet samarbejdspartner, fordi han vandt sine licitationer ved at tilbyde meget lave priser. Ofte var de for lave, så han tabte penge på de danske arbejdsopgaver.

I henhold til de korrigerede regnskaber, der blev udarbejdet i forbindelse med retsopgøret, kørte Høje Kristensen med millionunderskud

på de danske arbejder. Det har betydet, at Hedeselskabet, Landbrugsministeriet, Statsbanerne og Trafikministeriet fik deres projekter til en urealistisk lav pris. Høje Kristensen kompenserede for bruttotabene på de danske opgaver ved at hæve fortjenesten på de tyske arbejder.

Købte herregård og naturområde

Privat gik det rigtig godt for Høje Kristensen. Hans formue voksede med raket fart, og en del af overskuddet blev investeret i fast ejendom. Allerede i 1942 havde han købt den historiske herregård Skibstedgård, fem kilometer

syd for Hurup. Den lå med udsigt over Skibsted Fjord, hvor den stadig ligger i dag som et smukt og velbesøgt ferie- og kursussted i det bakkede morænelandskab.

I sommeren 1943 opkøbte Høje Kristensen den nærliggende Sindrup Vejle med et areal på 110 hektar. Sindrup Vejle udgjorde oprindeligt den inderste del af Skibsted Fjord, men lå hen som et storslået naturområde efter flere mislykkede forsøg på afvanding.

Sælgeren var den respekterede landinspektør Niels Smed Søndergaard fra Thisted, der selv beskrev området med disse ord:

»Hele arealet henligger i vandfyldt og vandsyg tilstand med en naturlig bevoksning af tagrør på en betydelig del af arealet og med selvgroede

Vi arbejder overalt i Danmark — bl. a. for Tiden med Bygningen af Danmarks højeste Jernbane - Dæmning over Lindenborg Aadal mellem Støvring og Skørping . . .

BYGNINGSARBEJDE - PILOTERING - VEJARBEJDE
JERNBETON - JORDARBEJDE - KLOAKERING

Underføring af Bane for Hovedvej Nr. 16 ved Hee.

Fra Banearbejdet ved Skørping - Støvring.

HØJE - KRISTENSEN
K. W. ERIKSEN   Entreprenør - Civilingeniør — M. af E. — ,Telf. Hurup 82.

Entreprenørfirmaet Høje Kristensen reklamerede over hele landet.

naturgræsser på resten og som helhed aldrig har været virkelig afvandet».

Besættelsestidens ophedede økonomi havde fået ejendomspriserne til at ryge i vejret, så landinspektør Søndergaard fik 10 gange så meget for Sindrup Vejle, som han havde betalt 10 år tidligere. Uden at blinke betalte Høje Kristensen 113.000 kr. (2,3 mio. i 2010-kroner) for den delvis vandfyldte og forsømte ejendom, som landinspektør Søndergaard heller ikke kviede sig ved at sælge til den kendte værnemager.

Landinspektør Niels Smed Søndergaard (1883-1959) var ungarl hele sit liv og udviste stor sparsommelighed, så han efterlod sig en betydelig formue. Som universalarving oprettede han »Thy-fonden« med en kapital på 300.000 kr. (3 mio. i 2010-priser). Fonden eksisterer stadig og yder støtte til unge landmænd og landboforeninger.

I den første besættelsesvinter 1940/41 havde Søndergaard udarbejdet en længere ansøgning til Landbrugsministeriet om statsstøtte til at modernisere Sindrup Vejle, men havde aldrig fået positivt svar. Sandsynligvis skyldtes det, at Hedeselskabet havde andre planer for egnen omkring Skibsted Fjord.

Hedeselskabets ingeniører arbejdede energisk for at få genoptaget et gammelt projekt om tørlægning af hele Skibsted Fjord. Ikke mindst fordi andre private ingeniørfirmaer også havde sat søgelyset på fjordens samfulde 1200 hektar som et oplagt mål for en ambitiøs statsfinansieret landvinding. Så det gjaldt om at komme først, og med det store projekt indenfor rækkevidde var det ingen god ide at tage hul på Sindrup Vejle alene.

Millionstøtte fra skatteyderne

I modsætning til landinspektør Søndergaard formåede Høje Kristensen at overtale Statens Landvindingsudvalg og Landbrugsministe-

riet til at sige ja til et projekt for »retablering og modernisering af afvandingsanlægget for Sindrup Vejle i Thisted Amt«, som det kom til at hedde i bevillingsskrivelsen af 25. marts 1944.

Hverken Hedeselskabet eller Landbrugsministeriet havde problemer med at samarbejde med Høje Kristensen. Ikke med et eneste ord nævnes hans værnemagtsarbejder i de interne dokumenter fra sagsbehandlingen, der resulterede i grønt lys for statstilskud til storentreprenøren. Og det var ikke småpenge, Statens Landvindingsudvalg besluttede at hælde i Høje Kristensens projekt for Sindrup Vejle. Totredjedele af i alt 210.000 kr. skulle skatteyderne forære Hurup-entreprenøren. I nutidskroner (2010) ville det svare til totredjedele af 4,2 mio. kr. i direkte tilskud.

Midt på sommeren var arbejdet i fuld gang. Ni sidekanaler skulle graves med en bredde på 3,5 meter og en dybde på 1,5 meter, mens den store hovedkanal fik langt voldsommere dimensioner: otte meters bredde og en længde af hele 1600 meter. Også pumpestationen ville blive monumental i tre etager med plads til pumpe, maskinhal og transformator.

I august 1944 stod det 3,5 kilometer lange dige rundt om vejen færdigt. Hele arbejdet forventedes afsluttet i vinterens løb.

Allerede i foråret havde Høje Kristensen fået pløjet de første 10 tønder land og tilsået dem med havre. Kornet stod godt og tegnede til at give »ganske udmærket«, som der stod at læse i Thisted Amtsavis, 30. august 1944. Hele sommeren havde resten af vejen været udlejet til græsning for kreaturer og heste.

Efter mange års forgæves forsøg på at afvande vejen var der endelig udsigt til en smule økonomisk afkast, og det udløste straks et stridsspørgsmål mellem de to genbokommuner om Sindrup Vejle som skatteobjekt. Hidtil havde vejen hørt under Boddum-Ydby kommune, helt tilbage fra 1870'erne, men nu gjorde Helligsø-Gettrup kommune krav på

en del af de skatter, der fremover kunne pålignes den velhavende entreprenør. Man hævdede, at en del af vejlen stødte op til kommunegrænsen, og derfor ville man også have sin del af ejendomsskatten. De fik ikke en krone. Tværtimod skulle det vise sig, at driften af ejendommen havde kostet flere millioner kroner i underskud.

Bedrageri for millioner

Efter befrielsen i maj 1945 blev entreprenør Lars Peter Høje Kristensen anholdt og sigtet for værnemageri »i stor stil«, som dagbladet

Politiken rapporterede på sin forside den 28. september 1945. »Værnemager-entreprenør tilstår bedrageri og falsk til 1 mill. kr.« lød overskriften til artiklen om »landsbyhåndværkeren, der slog sig op på befæstningsanlæg for 50 mill. kr.«

Selve anholdelsen var foregået stille og roligt. Nogle uger efter befrielsen ankom overbetjent Panum til Hurup, hvor han opsøgte Høje Kristensen. Det blev til flere samtaler på kontoret i Kirkevej 14 i Hurup, hvor Høje Kristensen indrømmede samarbejdet med værnemagten og desuden vedgik en række uregelmæssigheder i regnskaberne.

Høje Kristensen var murermesteren, der slog sig op som entreprenør i den store stil, fordi hans priser altid var lave. At værnemagten fik lov til at dække eventuelle underskud på de danske opgaver, bekymrede hverken Hedeselskabet, Statsbanerne eller Trafikministeriet. Det er Høje Kristensen i muretøj til venstre på billedet. Foto: Privateje.

Panum var udsendt fra Rigspolitiet i København, og det var hans opgave at gennemføre de indledende forhør med entreprenøren. Den 30. juni var samtalerne forbi. Den dag kørte overbetjent Panum til Vestervig med Høje Kristensen som passager. Ved ankomsten blev Høje Kristensen formelt anholdt og indsat i arresten, som skulle blive hans hjem i de næste to år.

Der kan nævnes flere årsager til Rigspolitiets hurtige udrykning til Thy. Høje Kristensen selv skal have givet udtryk for, at han var blevet udpeget af modstandsbevægelsen, fordi han havde deltaget i det omfattende fæstningsbyggeri ved Jyllands vestkyst. Angiveligt skulle det have været lederen af modstandsbevægelsen i Sydthy, gårdejer Hans Carl Toft, Bjørndalgård i Hvidbjerg, der havde krævet ham anholdt. Toft blev i 1957 medlem af Folketinget for de konservative og var indenrigsminister i ministeriet Baunsgaard 1969-71. Han døde i 2001 og har ikke efterladt sig offentliggjorte erindringer. Hans søn, Hans Toft, der er konservativ borgmester i Gentofte, har aldrig hørt denne anekdote, som han heller ikke finder sandsynlig. Utænkkelig er den dog ikke.

Modstandsbevægelsen – i skikkelse af Frihedsrådet – begyndte allerede at forberede retsopgøret i 1943, hvor den nystiftede paraplyorganisation udsendte pjecen, »Naar Danmark atter er frit«. Den handlede om genetablering af demokrati og retssikkerhed efter krigen. Udover udkast til en række særlove udarbejdede Frihedsrådet også lister over mistænkte kollaboratører, stikkere og værnemagere. Det forekommer logisk og helt naturligt, at de regionale modstandsledere har budt ind med forslag til navnene på disse lister.

Men måske er forklaringen mindre dramatisk og mere jordnær. Den hurtige anholdelse kan have drejet sig om penge.

Gennem de fem besættelsesår havde Udenrigsministeriet bestræbt sig på at dæmme op for tyskerne rovdrift på den dansk-tyske clearingkonto i Nationalbanken. Ministeriet forsøgte bl.a. at kontrollere entreprenørernes priser, når de arbejdede for tyskerne, og Høje Kristensen var en kendt skikkelse i Udenrigsministeriet, hvor den kommitterede i industrisager havde forhandlet med ham om firmaets tilbudspriser allerede i februar 1943.

I virkeligheden finansierede de danske skatteydere selv den tyske besættelse. Tyskerne købte stort ind overalt uden at bekymre sig synderligt om priserne. Man sendte bare regningerne til betaling i Nationalbanken. Udenrigsministeriet havde derfor udsendt det såkaldte Odel-cirkulære af 15. oktober 1943, som begrænsede den lovlige fortjeneste ved entreprenørarbejder for tyskerne til 7,2 procent. Denne procentsats skulle anvendes ved udarbejdelse af tilbud, men samtidig stillede cirkulæret også krav om efterkalkulation, når en opgave var afsluttet. Viste det sig så, at fortjenesten var blevet større end de 7,2 procent, havde entreprenøren direkte pligt til at tilbagebetale forskellen til Nationalbanken.

Efter befrielsen i maj 1945 gik myndighederne straks i gang med at kontrollere disse efterkalkulationer med henblik på at lukke det kæmpehul i Nationalbankens kasse, som tyskerne havde efterladt sig. Det kan være blevet Høje Kristensens skæbne.

Millionfusk

Politiet brugte næsten to år på at kontrollere entreprenørfirmaets regnskaber, før anklageskriftet forelå. Til gengæld var det på 164 sider og omfattede mere end 550 forfalskede bilag, som var blevet efterprøvet. Ifølge domsudskriften fra 31. juli 1947 havde Høje Kristensen allerede fra efteråret 1940 produceret falske bilag i stor stil. Det drejede sig om private

Under besættelsen investerede Høje Kristensen i dette sommerhus på Draget ved Sindrup Vejle, som han havde købt i 1943 for derefter at afvande og opdyrke. Foto: Privateje.

indkøb, som f.eks. en ridehest til et beløb på 3100 kr. (63.000 kr. i 2010-værdi). Høje Kristensen forlangte en delvis blank kvitteringsblanket på købet, hvorefter beløbet blev bogført som kørsel for værnemagten i stedet for privat udgift.

Også almindelige forbrugsgoder som madvarer, tobaksvarer og spiritus blev i stor stil debiteret på værnemagtskontoen. Landbrugsmaskiner som f.eks. en kartoffeloptager til driften af Skibstedgård blev bogført som værnemagtsarbejde, og det samme blev murerarbejde på herregården. Indkøb af 10 par bævere i 1943 til en nyoprettet pelsdyrfarm i Sindrup Vejle til en sum af 6000 kr. (121.360 kr.) blev til »kørsel med marehalm« og debiteret på værnemagtskontoen som anlægsarbejde i Agger.

Jagtgeværer, kostbare malerier, guldsmykker, gulvtæpper, bryllupsgaver til medarbejdere, gratialer og sønnens pensionatsudgifter i København – alt sammen og meget mere blev debiteret på kontoen for værnemagtsudgifter.

Udgiftmæssigt var det dog indkøb af maskiner og andet materiel til selve entreprenørvirksomheden, der vejede tungest i den systematiske forfalskning af bilag.

Hele forudsætningen for Høje Kristensens meget lave tilbudsgivning på de danske opgaver var, at han konsekvent overførte en lang række udgifter fra den ordinære virksomhed til værnemagtskontoen. Hedeselskabet, Statsbanerne og Trafikministeriet nød godt af de billige priser, mens regningen endte hos Nationalbanken. I alt afslørede regnskaberne for 1940-45, at værnemagtskontoen var blevet belastet uretmæssigt med udgifter for 1,8 mio. kr. (34,2 mio.).

Omfanget af Høje Kristensens omsætning og fortjenester under besættelsen blev også fremlagt i anklageskriftet. På grundlag af det beslaglagte regnskabsmateriale havde en statsautoriseret revisor udarbejdet en række nøgletal, der bl.a. viste en formuefremgang på to mio. kr. fra 1940 til sommeren 1945. I 2010-priser modsvarer beløbet 38 mio. kr. Virksomhedens omsætning i de fem år havde i alt været 34,4 mio. kr. (654 mio.), men heraf udgjorde arbejde for tyskerne de 29,2 mio. (555 mio.). Penge, som var blevet betalt af Nationalbanken.

Fortjenesten på værnemagts opgaver havde været ekstraordinær god med 6,1 mio. kr. (116 mio.), og her lå det værste problem for Høje Kristensen. Det var denne enorme fortjeneste, staten krævede konfiskeret. Høje Kristensen havde ganske vist foretaget den krævede mellemkalkulation i henhold til Odel-cirkulæret og havde også pr. 31. oktober 1944 tilbagebetalt 547.000 kr. (10,4 mio.) i for meget opnået fortjeneste til Nationalbanken. Det var bare ikke nok. Tilbagebetalingen skulle have været på 2,6 mio. kr. (49,4 mio.).

Fortjenesten havde overskredet de tilladte 7,2 procent med 19,2 procent i gennemsnit. Af denne store fortjeneste havde skattevæsenet

fået 1,1 mio. kr. (21 mio.), mens 213.215 kr. (4,1 mio.) var gået til at dække driftsunderskud på landbrugsejendommene, 620.538 kr. (11,7 mio.) var anvendt til nedskrivning af ejendomsgæld, og 689.127 kr. (11,8 mio.) var anvendt til privatforbrug og indkøb af malerier og indbo.

I modsætning til det store overskud på værnemagtsopgaverne havde der været et bruttotab på 1,1 mio. kr. (21 mio.) på de danske opgaver. De danske kunder havde altså fået deres opgaver udført meget billigt, fordi Høje

Kristensen havde bogført løn- og materialeudgifter i stor stil som arbejde for tyskerne.

Hverken landsforræder eller nazist

Høje-Kristensen var dømt fra første dag i Vestervig Arrest.

Allerede tre måneder efter offentliggørelsen af anklageskriftet – og halvandet år før han blev dømt – var administratorerne af entreprenørens bo i fuld gang med at sælge

Kirkevej 14 i Høje Taastrup rummede både entreprenørvirksomhedens kontorer, privatbolig samt et antal lejelejligheder. Ejendommen blev solgt af Revisionsudvalget for tyske betalinger allerede i januar 1946, selvom retssagen mod Høje Kristensen endnu ikke var indledt. Senere blev ejendommen anvendt som kommunekontor. Foto: Privateje.

ud af hans ejendomme. Sagfører Johannes Borum fra Vestervig, landsretssagfører Andreas Lind og bankdirektør Holger Kappel, begge Hurup, var blevet udpeget af retten til at administrere den beslaglagte formue og forretningsvirksomhed.

Revisionudvalget for tyske betalinger, som var nedsat af befrielsesregeringen, ville ikke vente på en regelret rettergang og en eventuel konfiskationsdom, før man realiserede Høje Kristensens formue. Pr. 1. januar 1946 solgte bobestyrerne Høje Kristensens boligkompleks med 18 lejligheder i Hurup for 143.000 kr. (2,7 mio.) til den lokale dyrlæge og en gårdejer. En anden beboelsesejendom blev solgt for 35.000 kr. (665.000 kr.) til to lokale slagtere, og senere overtog staten både Sindrup Vejle og Skibstedgård.

Under stor publikumstilstrømning faldt dommen den 31. juli 1947 i Vestervig. Den lød på fire års fængsel og fortabelse af borgerlige rettigheder som stemmeret og valgbarhed til offentlig tjeneste og erhverv i fem år. Til fordel for statskassen skulle der inddrages 6.103.473 kr. og 33 øre (116 mio.), men det beløb var der ikke tilnærmelsesvis værdier for i boet.

Dommer Johansen og de to domsmænd, uddeler Olsen fra Hørdum og gårdejer Clemensen fra Lyngs, afviste dog anklagemyndighedens krav om at konfiskere en række private gaver til bl.a. ægtefælle, børn og andre. Retten lagde til grund, at man ikke skønnede, at anklagemyndighedens påstand var tilstrækkeligt »fikseret«, men den formelle begrundelse for afvisningen var, at de pågældende gavemodtagere ikke havde været indkaldt som vidner. Konfiskationskravet blev derfor henvist til en særlig retssag. For Høje Kristensen betød det en styrket forhåbning om stadig at kunne sikre børnenes økonomiske fremtid.

Den oprindelige tiltale for landsforræderi slap Høje Kristensen for, og han havde

heller ikke været medlem af det danske nazistparti, men han dømtes for »ved utilbørlig måde at have samarbejdet med besættelsesmagten som entreprenør« og for »ved falsk bogføring på bedragerisk vis (...) at have formindsket Nationalbankens tilbagebetalingskrav«. Begge forhold var blevet gjort ulovlige ved særlov nr. 408 af 28. august 1945 angående forræderi og anden landsskadelig virksomhed.

Han blev dømt efter en lov, der hverken fandtes, da han begik de ulovlige handlinger, eller da han blev anholdt og sigtet. Strafferammen var fra fire år til livstid.

Høje Kristensen havde hverken været nazist eller landsforræder. Som så mange andre havde han arbejdet for den tyske besættelsesmagt, sådan som regering og rigsdag havde opfordret til i de første år af besættelsen. Alligevel blev han ramt hårdt under retsopgøret, mens mange andre – og langt værre forbrydere – slap for straf.

På den anden side kan der ingen tvivl herske om, at Høje Kristensen havde gjort sig skyldig i groft økonomisk bedrageri ved konsekvent at fremstille massevis af falske fakturaer.

Særlovene ramte ikke alle

Straffelovstillægget tog sigte på forskellige grupper:

De, der havde begået vold, tortur og drab, angiveri (stikkeri) og alvorlige politiske forbrydelser

Deltagelse i tysk politi- eller krigstjeneste
Groft værnemageri (»utilbørligt« økonomisk samarbejde med tyskerne)

Tjenestemandsforbrydelser (tjenestemænd, som var gået ud over, hvad man kunne forvente hørte til deres forpligtelser som tjenestemænd. Medlemskab af DNSAP blev straffet for denne gruppe)

I alt blev 13.500 danskere dømt efter særlovene, men visse grupper slap helt fri. Politikerne blev ikke omfattet af straffelovstillægget. Der blev nedsat en særlig Parlamentarisk Kommission, udpeget af Rigsdagen og bestående af politikere. Den afsluttede først sit arbejde i 1953, altså lang tid efter besættelsens ophør. Konklusionen blev, at der ikke blev fundet grundlag for at rejse rigsretssag mod nogen politiker.

Personer, der hørte til den første gruppe (vold, drab og stikkeri) gav ikke anledning til stor diskussion. Grove forbrydelser måtte straffes hårdt. Mere problematisk var det med den anden gruppe.

Den danske regering havde accepteret deltagelse i Frikorps Danmark og anden tysk krigstjeneste, og ca. 7.000 danske mænd havde deltaget i krigen på tysk side. De blev alligevel dømt. Man argumenterede med, at de folk, der havde meldt sig, måtte vide, at deres handlinger gik imod befolkningens retsopfattelse, og at de burde have kunnet indse, at regeringens accept af deltagelse i krigen på tysk side var givet under pres. Højesteret fastsatte en straf på to års fængsel for folk, der blot havde meldt sig til tysk krigstjeneste og ikke havde begået forbrydelser efter hjemkomsten.

Også retssagerne mod værnemagere var præget af det problem, at regeringen i mange tilfælde direkte havde opfordret virksomheder til at påtage sig arbejde for tyskerne. Det gjaldt især en række store entreprenørvirksomheder, som henholdt sig til, at de i virkeligheden havde udført et arbejde til gavn for landet. De havde jo givet beskæftigelse til tusinder af danske arbejdere, og landet havde undgået tvangsudskrivning af arbejdskraft. Det var også ret kompliceret for anklagemyndigheden at overse de økonomiske forhold, samtidig med at både politikere og embedsmænd modarbejdede efterforskningen i de største sager. Derfor blev opmærksomheden

rettet mod en række små virksomheder, hvis forhold var lettere at overse, og en del sådanne virksomheder blev dømt efter straffeloven.

En del tjenestemænd blev dømt af en til lejligheden nedsat tjenestemandsdømstol. Deres lovovertrædelse bestod i, at de havde udvist »utilbørlig omgang« med besættelsesmagten eller havde været medlem af DNSAP.

Hitlers spisekammer

Ifølge historikerne var der især to erhvervsgrupper, der tjente store penge under besættelsen: landbruget og entreprenørbranchen.

I bogen »Hitlers spisekammer« fra 2005 har historikeren Joakim Lund påvist, hvordan danske landmænd tjente styrtende med penge på at dække 6-10 procent af det tyske forbrug af smør og kød. De gode priser for disse produkter blev imidlertid betalt ved rovdrift på den dansk-tyske clearingkonto i Nationalbanken. Det vil sige, at det blev de danske skatteborgere, der i sidste ende selv betalte de danske landmænd. Alligevel var der ingen, der beskyldte Landbrugsrådet eller den enkelte landmand for ved utilbørlig måde at have samarbejdet med besættelsesmagten, endsiges krævede overpriserne betalt tilbage.

Derimod var der allerede tidligt fokus på entreprenørernes store profiler. Gennem Odel-udvalget og det udsendte cirkulære fra oktober 1943 havde Udenrigsministeriet fastsat klare prisregler for branchen.

Da det kaotiske retsopgør gik i gang, blev det imidlertid helt overvejende småentreprenører og lokale vognmænd, man straffede. Mange større firmaer slap billigere, og de helt store gik ram forbi, til trods for at de reelt havde været på tyskerne side under hele besættelsen, ifølge historikeren Steen Andersen.

Han udgav bogen »De gjorde Danmark større. Danske entreprenører i krise og krig

1919-1947« i 2005, og heri dokumenteres det, at en række store danske entreprenørvirksomheder de facto var trådt i tysk krigstjeneste. Alligevel blev de aldrig straffet. Det drejede sig bl.a. om datidens to største entreprenørvirksomheder, Wright, Thomsen & Kier og Christiani & Nielsen, hævdes det i bogen. Efter krigen nød de ikke bare politisk beskyttelse, men myndighederne bestræbte sig helt bevidst på at forhindre efterforskningen af deres forhold.

Ifølge Steen Andersen lagde Udenrigsministeriet tilsyneladende hindringer i vejen for anklagemyndighedens efterforskning ved at benægte eksistensen af centrale dokumenter. Pres fra Udenrigs- og Justitsministeriet samt Rigsadvokaten medførte, at sagerne faldt på gulvet og blev opgivet, selvom anklagemyndigheden var klar til at føre dem.

Steen Andersen er ikke i tvivl om, at de danske myndigheder efter krigen bevidst lod de største værnemagere slippe for straf.

Så heldig var entreprenøren fra Hurup ikke. Høje Kristensen blev ofret i det juridiske galehus, som retsopgøret udviklede sig til.

Udtrykket »galehus« blev lanceret af den højtansete jurist, højesteretsadvokat C. B. Henriques (1870-1957) under forsvaret for en kollega, der også stod tiltalt for overtrædelse af værnemagerlovgivningen. Som jøde havde Henriques været tvunget til at flygte til Sverige under besættelsen, så han kunne på ingen måde beskyldes for tyskvenlighed, men han var oprigtigt forarget over den tilbagevirkende lovgivning og den enorme forskelsbehandling i retsopgøret.

Ribbet for alt

Høje Kristensen modtog imidlertid sin dom uden at protestere.

Han mente at have indgået en aftale med politiet om at lade de to børn beholde deres

beskedne formuer mod til gengæld at acceptere konfiskation af alle sine ejendomme og øvrige værdier. Det var ham magtpåliggende at sikre midler til en uddannelse for både den 23-årige søn og den 20-årige datter.

Høje Kristensen blev overført til afsoning af dommen i straffelejren Store Hjøllund, sydvest for Silkeborg. Den husede dømte landssvigere i årene 1946-48, ifølge Fængselshistorisk Selskab. Her besøgte datteren ham i oktober 1947. Ved domsafsigelsen i juli 1947 havde Høje Kristensen allerede siddet fængslet i to år og 31 dage, så i foråret 1948 var han berettiget til prøveløsladelse. Han kom ud til påske som en fri mand.

Imidlertid var sagen endnu ikke helt afsluttet. Konfiskationskravet skulle først afgøres. Høje Kristensen selv havde mistet alt, men til trods for at myndighederne realiserede hele hans formue og samtlige ejendomme m.v., var det ikke nær nok til at dække konfiskationsbeløbet på 6.103.473 kr. og 33 øre (116 mio.). Anklagemyndigheden krævede derfor både hustruens og børnenes private ejendele og formuer konfiskeret. Det var stik imod den aftale, Høje Kristensen mente at have med politiet.

Denne sag blevet pådømt ved retten i Thisted den 18. maj 1948. Dommeren var den samme som i Vestervig, men udfaldet blev ikke positivt. Dommer Johansen besluttede at give anklagemyndigheden medhold, så både hustru og de to børn blev frataget alle deres værdier. Hustruen Helga måtte aflevere sin persianerkåbe til en værdi af 700 kr. (13.300 kr.), to mårskindskåber til ca. 400 kr. (7600 kr.), en guldring med perle til 145 kr. (2755 kr.), en guldring med safir til 210 kr. (3990 kr.) og to guldhalskæder til i alt 2100 kr. (39.900 kr.). Kun to sølvrævekåber til en beskeden værdi af 120 kr. (2280 kr.) fik hun lov at beholde, fordi det ikke kunne modbevise, at de var indkøbt før besættelsen.

Børnene husker deres far som god og kærlig, som det også synes at fremgå af dette familiebillede fra engang i 1930'erne. Til højre sidder hustruen Helga, i midten datteren Kirsten, og til venstre Høje Kristensen selv. Foto: Privateje.

Børnene gik det endnu værre. Sønnen Jens Kristian måtte aflevere et bankindsud og obligationer for 12.991 kr. (247.000 kr.), mens datteren Kirsten mistede et bankindsud og obligationer for 14.076 kr. (267.444 kr.). Endvidere medgik rettighederne til livsforsikringspolicer for i alt 90.000 kr. (1,7 mio.) til dækning af statens krav.

I retten protesterede Høje Kristensen mod samtlige konfiskationskrav og henviste til, at han dels ville have kunnet betale restbeløbet, hvis forfaldne skatter samt underskuddet på de danske arbejder var blevet modregnet i beløbet, dels var obligationerne til sønnen indkøbt før besættelsen. Men protesten gjorde intet indtryk på dommeren.

Familien mistede alle værdier. Hus og hjem, sommerhus, forretning, udlejnings-ejendomme, landbrugsejendomme, personlige genstande og formuer – alt blev konfiskeret. Og som om det ikke var nok, afgjorde dommeren til allersidst, at Høje Kristensen selv skulle betale halvdelen af udgifterne til den beskikkede sagfører og til sagens omkostninger.

To dage efter den fatale konfiskationsdom fejrede Høje Kristensen og hustruen Helga deres sølvbryllup. Det foregik den 20. maj 1948 under yderst beskedne forhold hos børnene i København.

Stemningen var ikke god. Entreprenøren var ganske vist indforstået med dommen for

bedrageri m.m., men meget forbitret over konfiskationen af børnenes formuer. Desuden knirkede ægteskabet alvorligt efter den lange adskillelse, mens Høje Kristensen havde siddet fængslet.

En måned efter meddelte sølvbrudeparret resten af familien, at de skulle skilles.

Brat afslutning på hovedvej 11

Lars Peter Høje Kristensen var på ingen måde en knækket mand trods de store omvæltninger. Hans virkelyst og optimistiske gåpåmod var i behold, og hverken charme eller kvindetække havde han sat over styr under det langvarige fængselsophold. Han gik straks i gang med at genopbygge sin entreprenørforretning fra en lille toværelses kvistlejlighed i Hurup, og året efter skilsmissen giftede han sig med en velhavende enke. Hun bragte to børn ind i ægteskabet, som han straks tog til sig som sine egne.

Dog nagede sagen ham alligevel, og han forsøgte gentagne gange at få den genåbnet, men uden held. Allerede i september 1948 ankede han dommen om konfiskation af hustruens smykker og børnenes formuer til Vestre Landsret, men uden større held. Igen i 1950 og 1952 ankede han forskellige forhold til Vestre Landsret, der atter afviste ham. Det samme gjorde Justitsministeriet i både 1951 og 1952, hvor han begærede tilladelse til at kære afslagene til Højesteret.

I sommeren 1952 fik han det endelige afslag fra den særlige klageret på alle sine anker. Klageretten fandt de påberåbte omstændigheder for »åbenbart betydningsløse« og afviste begæringen. Dermed var Høje Kristensen endeligt og uigenkaldeligt stempet som værnemageren fra Hurup. En betegnelse han måtte leve med resten af sine dage.

Noget langt liv i friheden blev det dog ikke. Blot to år senere var det slut.

Sidst på dagen den 26. april 1954 blev Falck anmodet om assistance til en alvorlig færdselsulykke på hovedvej 11 ved Sir mellem Holstebro og Struer. En personmotorvogn af mærket »Standard Vanguard« var kørt frontalt sammen med et tungt læsset lastvogntog. Sammenstødet havde været så voldsomt, at hele forpartiet på personvognen var blevet knust, mens lastvognens forhjul med aksel var revet af og lå inde under vognen ved baghjulene.

Foran personbilen lå førerens hat og knuste briller i en blodpøl. Føreren var Lars Peter Høje Kristensen, der denne skæbnemandag havde været på vej hjem til Hurup fra Kauslunde på Fyn, hvor entreprenøren var ved at opføre en jernbanebro for Statsbanerne.

Høje Kristensen skulle til møde med sognerådet i Hurup samme aften ved 19-tiden for at aftale nærmere enkeltheder om et arbejde, han eventuelt skulle udføre for sognerådet. Ifølge politirapporten skete sammenstødet ved Sir kl. 18.30, så der kan næppe herske tvivl om, at Høje Kristensen har haft travlt, da der stadig var 48 kilometer at køre til Hurup. Den strækning ville ikke kunne tilbagelægges hurtigere end på tre kvarter, så han var allerede sent på den i forhold til mødet.

Lastvognens fører forklarede til politiet om selve ulykken, at han havde set personbilen komme mod sig med »temmelig stærk fart«, hvorefter den pludselig »slog et lille slag til højre, så højre forhjul kom op på den østlige græsabat, men i næste øjeblik drejede personvognen skarpt til venstre, og umiddelbart efter skete påkørslen med et frygteligt brag«.

Chaufføren indrømmede videre, at han kørte med et overlæs på tre tons kalk i forhold til vogntogets lovlige vægt, men mente ikke, det havde haft nogen betydning for ulykken. Påstanden om den høje hastighed blev støttet af et vidne, der meldte sig nogle dage senere for at fortælle, at han havde passeret

Høje Kristensens bil den pågældende mandag to kilometer syd for Sir, hvor bilen »kom kørende nordpå med temmelig stærk fart. Vognen holdt sig midt på vejbanen og kørte lidt slingrende i 'store kurver', og føreren gjorde ikke forberedelser til at holde til højre under forbikørselen«. Farten blev vurderet til ca. 80 kilometer i timen.

Begge førere var blevet kastet ud af køretøjerne, men mens lastvognens fører var sluppet med chok og nogle småskrammer, så det langt værre ud for Høje Kristensen. Han var kommet meget alvorligt til skade med lårbensbrud, indre kvæstelser og meget svære skader i ansigtet.

Fem dage senere, den 1. maj 1954, tidligt om morgenen, afgik han ved døden på amtspsygehuset i Holstebro. På grund af kvæstelserne havde politiet ikke kunnet afhøre ham om ulykken, men til datteren Kirsten, der besøgte ham dagen før, hviskede han sine sidste ord: »Han kom lige mod mig«.

Kjeld Hansen

Født 1947. Journalist og forfatter med bl.a. storværket »Det tabte land« i 2008, for hvilket han samme år modtog Dansk Forfatterforenings fagbogspris.

Kilder

Andersen, Steen: De gjorde Danmark større. Danske entreprenører i krise og krig 1919-1947. Lindhardt og Ringhof 2005.

Hansen, Kjeld: Det tabte land. Gads Forlag 2008.

»Høje-Kristensen dømt«. Socialdemokraten, 1. august 1947.

»Hører Sindrup Vejle til Boddum-Ydby eller Helligsø-Gettrup Kommune?« Thisted Amtsavis, 7. juni 1944.

Interviews og samtaler med Kirsten Høje Andersen, sommeren 2011.

Lund, Joachim: Hitlers spisekammer. Gyldendal 2005.

»Nu er der store Muligheder for Kornavl i Skalsaadalen«. Viborg Stiftstidende, 9. juli 1942.

Rapport om færdselsuheld på hovedvej 11 i Sir sogn, mandag den 26. april 1954. Politikreds nr. 60. Politistationen i Vemb. Genpart.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 156. Rigsarkivet.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 1829. Rigsarkivet.

Sørensen, Sv.: Familien Fibiger og Øland. Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1998, side 121-140.

Tamm, Ditlev: Retsopgøret efter besættelsen. Disputats fra 1984.

»Thy-fondens giver født for 100 år siden«, af landinspektør Poul Boe. Thisted Dagblad, 20. august 1983.

»Værnemager-Entreprenør tilstaar Bedrageri og Falsk til 1 Mill. Kr.«. Politiken, 28. september 1945, forsiden.

Udskrift af dommen i sagen mod Lars Peter Høje Kristensen af 31. juli 1947. 164 sider. Dombogen for Vestervig Ret. Landsarkivet for Nørrejylland.

Udskrift af dommen vedrørende konfiskation af formue m.m. tilhørende Lars Peter Høje Kristensen af 18. maj 1948. 10 sider. Dombogen for retten i Thisted. Landsarkivet for Nørrejylland.

www.befrielsen1945.dk/temaer/befrielsen/retsoepgoer/index.html

Økonomi- og Erhvervsministeriet: Revisionsudvalget for tyske betalinger. Entreprenør- og byggesager (saggr. E). Arkivnr. 1408, pakke 159, sagsnr. 107. Rigsarkivet.